

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU

PUHETTA TUKEVIEN JA KORVAAVIEN KOMMUNIKAATIOME- NETELMIEN KÄYTTÖ ROVANIEMEN INTEGROIDUISSA PÄIVÄ- KOTIRYHMISSÄ

Jenny Asuinmaa

Heli Sieppi

Sosiaalialan koulutusohjelma

Lapsi- ja nuorisotyö

Sosionomi (AMK)

KEMI/TORNIO 2011

- Tekijä(t):** Jenny Asuinmaa Vuosi 2011
Heli Sieppi
- Nimeke:** Puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiomenetelmien käyttö
Rovaniemen integroiduissa päiväkotiryhmissä
- Sivuja(+liitteitä):** 41+7
- Tiivistelmä:**
- Opinnäytetyömme tavoitteena oli tutkia minkälaisia puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä(AAC) Rovaniemen päiväkodeissa käytetään ja miten ne toimivat päiväkotien arjessa. Lisäksi halusimme selvittää minkälaista koulutusta päiväkodin henkilökunta on puhetta tukeviin ja korvaaviin kommunikaatiomenetelmiin saanut.
- Opinnäytetyössämme perehdyimme puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiomenetelmien käyttöön ja tarpeellisuuteen. Selvitimme työssämme mitä eri puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä on käytössä Rovaniemen päiväkotien integroiduissa ryhmissä.
- Opinnäytetyömme on luonteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Aineiston keräsimme kyselylomakkeella, joka oli suunnattu Rovaniemen päiväkotien henkilökunnalle. Kyselylomake sisälsi sekä avoimia että monivalintakysymyksiä.
- Yleisimmin käytössä olevat AAC-menetelmät olivat PCS-kuvat ja tukiviitotomat. Päiväkodin henkilökunta käyttää AAC-menetelmiä yleisimmin perushoitotilanteissa, siirtymätilanteissa ja päivän strukturoinnissa. Henkilökunta toivoisi AAC-menetelmien käyttöön lisäkoulutusta.
- AAC-menetelmiin saatu koulutus lisää niiden käyttöä arjessa lasten kanssa kommunikoidessa.
- Asiasanat:** Puhetta tukeva ja korvaava kommunikaatio eli AAC, erityistä tukea tarvitseva lapsi, päivähoito, vuorovaikutus, varhaiskasvatus ja varhaiserityiskasvatus

Authors	Jenny Asuinmaa Heli Sieppi	Year 2011
Subject of thesis:	Use of Augmentative and Alternative Communications (AAC) methods in integrated groups.	
Pages:	41+7	
Abstract:	<p>The aim of this study was to research what kind of AAC methods were being used in integrated groups in Rovaniemi area kindergartens. The study also includes a research on what kind of training the personnel of kindergartens have had for AAC methods.</p> <p>In our study we oriented need and usage of AAC methods. Use of different types of AAC methods in Rovaniemi area kindergartens was also studied.</p> <p>Our bachelor's thesis is a qualitative study. We collected the research material by using a questionnaire which included open and multiple choice questions. The questions were targeted to the personnel of Rovaniemi area kindergartens.</p> <p>The most commonly used AAC methods were PCS pictures and supportive sign language. AAC methods were being used most frequently by personnel in daily situations, transitional situations and scheduling daily activities.</p> <p>Additional training for AAC methods adds usage of them on daily basis when communicating with children.</p>	
Keywords:	Augmentative and Alternative Communications methods, AAC, Kindergarten, interaction	

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO.....	6
2 KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELYÄ	8
2.1 Vuorovaikutus.....	8
2.2 Puheen- ja kielenkehityksen häiriöt	9
2.4 Kielen kehityksen havainnointi ja seuranta	11
3 LAPSEN VUOROVAIKUTUSTAITOJEN KEHITTÄMINEN JA TUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA	13
3.1 Varhaiserityiskasvatus varhaiskasvatuksen muotona.....	13
3.2 Erityistä tukea tarvitseva lapsi	15
3.3 Päivähoito	16
3.4 Erilaisia päiväkotiryhmiä.....	17
4 PUHETTA TUKEVA JA KORVAAVA KOMMUNIKAATIO	18
5 TUTKIMUSPROSESSIN TOTEUTTAMINEN	24
5.1 Tutkimuksen tavoite, tehtävä ja tutkimuskysymykset.....	24
5.2 Tutkimusjoukon valinta.....	25
5.3 Tutkimusmenetelmät ja mittareiden valinta	25
5.4 Tutkimusaineiston luotettavuus, eettisyys ja analysointi.....	26
5.5 Tutkimusprosessin kulku	27
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	28
6.1 Taustatietoja vastanneista	28
6.2 AAC- koulutus.....	29
6.3 AAC- menetelmien käyttö.....	30
7 TULOSTEN POHDINTAA	34
8 POHDINTA	36
LÄHTEET	37
LIITTEET	40

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1. Viittaa	20
Kuvio 2. PCS-kuvia	21
Kuvio 3. Pictogrammikuvia	24
Kuvio 4. Tervetuloa oppimaan blisskieltä	25

1 JOHDANTO

Olemme tehneet opinnäytetyön aiheesta puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiomenetelmien käyttö varhaiskasvatuksessa. Halusimme tehdä opinnäytetyön aiheesta, joka kiinnostaa meitä molempia ja josta on hyötyä tulevaisuudessa työelämässämme, sillä työskentelemme lasten parissa. Aihe koskee tänä päivänä monia päiväkoteja, koska useat ryhmät ovat integroituja ja niissä voi olla lapsia, joilla on kommunikaatio ongelmia, kuten puheen viivästymistä.

Puhe on ihmisen ensisijainen kommunikaatiokeino, jossa voi esiintyä erilaisia kehityshäiriöitä tai viivästymistä. Jo opitun puhekyvyn voi menettää osittain tai kokonaan. Kuntouttavana apukeinona voidaan käyttää puhetta tukevaa ja korvaavaa kommunikointia, josta käytetään kansainvälistä lyhennettä AAC (Augmentative and Alternative Communication). (Huuhtanen 2001, 7.)

Työmme lähtökohtana on selvittää, minkälaisia puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä Rovaniemen kaupungin integroiduissa päiväkotiryhmissä käytetään ja kuinka ne toimivat päiväkodin arjessa, sekä minkälaista koulutusta henkilökunta on niihin saanut. Lisäksi haluamme kyselyllä selvittää kokeeko päiväkodin henkilökunta saavansa riittävästi koulutusta puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiomenetelmien käyttöön. Haluamme myös selvittää kokeeko henkilökunta AAC-koulutuksen tarpeelliseksi ja kuinka paljon he käyttävät puhetta tukevaa ja korvaavaa kommunikaatiota päiväkodin arjessa. Koemme kommunikoinnin tärkeäksi osaksi lapsen kasvua ja kehitystä ja siksi haluamme saada aiheesta lisää tietoa ja tutkia aihetta päivähoidon näkökulmasta. Kommunikointi on tärkeä kasvavalle lapselle. Sen avulla lapsi pystyy ilmaisemaan itseään ja tunteitaan sekä olemaan vuorovaikutussuhteessa muiden kanssa. Lisäksi itsensä ilmaisu ja ymmärretyksi tuleminen auttavat helpottamaan lapsen arkea ja vähentää häiriökäyttäytymistä. AAC-menetelmien avulla pyritään löytämään keino, jolla lapsi pystyy ilmaisemaan itseään niin, että hän voisi ymmärtää ja tulla ymmärretyksi (Huuhtanen 2001, 132).

Haluamme kiittää yhteistyöstä Rovaniemen kaupungin päivähoidon palvelupäällikköä, joka mahdollisti opinnäytetyömme aloituksen myöntämällä luvan tutkimukselle. Haluamme myös kiittää päivähoidon henkilökuntaa, jotka ovat vastanneet kyselytutkimuksemme ja ovat vastauksilla mahdollistaneet tutkimuksen toteutumisen, sekä erityislastentarhanopettajaa antamastaan haastattelusta. Lisäksi vielä osoitamme suuret kiitokset opinnäytetyötämme ohjaaville opettajille.

2 KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELYÄ

2.1 Vuorovaikutus

Ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta puhuttaessa tarkoitetaan tietoista vuorovaikutusta eli viestintää. Tyypillisimpiä kielellisen viestinnän keinoja ovat puhe ja kirjoitus. Puheen rinnalla käytetään paljon muitakin viestinnän keinoja kuten ilmeet, eleet, toiminta, ääntely, nauru, itku, äänensävyt, puheen korostukset, sävelkulku ja tauot. Vuorovaikutus vaatii kahden tai useamman henkilön läsnäolon. Se on yhdessäoloa ja keskustelua. Vuorovaikutuksessa molemmat osapuolet toimivat sekä vastaanottajina että lähettäjinä vuorotellen tai yhtä aikaa. Vuorovaikutus on kahden ihmisen välistä kohtaamista, joka voi olla erilaista eri tilanteissa. Vuorovaikutustaidot alkavat kehittyä heti lapsen syntyessä, aikuisen ja lapsen varhainen kiintymyssuhde luo turvallisen ympäristön, joka mahdollistaa hyvien vuorovaikutustaitojen kehittymisen. Lapsen kielelliselle kehitykselle on tärkeää vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa. Kielen ja vuorovaikutuksen kehitys on sosiaalisen kanssakäymisen tulosta. (Huuhtanen 2001, 12–13; Kontu 2006, 110–111; Launonen 2011; Siiskonen & Aro & Ahonen & Ketonen 2004, 176.)

Lapsi saattaa turhautua jos hän ei pysty ilmaisemaan itseään tai ei ymmärrä mitä hänelle viestitään. Tällöin puheen ja ymmärtämisen tukena on hyvä käyttää erilaisia näköön ja tuntoon perustuvia kommunikaatiokeinoja. Jos toisella osapuolella on ongelmia viestin lähettämisessä tai vastaanottamisessa niin muodostuu molemminpuolinen vaikeus saada viesti ymmärretyksi. Kasvatustilanteissa kohtaamisilla on suuri merkitys, koska on tärkeää, että kasvattaja tuntee lapsen tavat ja kokemusmaailman sekä on tietoinen lapsen tavasta ilmaista tunteita ja tarpeita. (Huuhtanen 2001, 12–13; Kontu 2006, 110–111; Launonen 2011; Siiskonen ym. 2004, 176.)

2.2 Puheen- ja kielenkehityksen häiriöt

Puhuminen on ihmisten tyypillisin muoto kommunikoida, kuitenkin erinäisistä syistä johtuen puheilmaisussa voi olla häiriöitä tai se voi puuttua kokonaan. Puheentuottamisen ongelmissa pyritään mahdollistamaan viestin välittäminen puhetta tukevilla ja korvaavilla menetelmillä. Puhetta tukevasta ja korvaavasta kommunikoinnista käytetään yleisesti englanninkielistä termiä Augmentative (tukeva, vahvistava) and Alternative (vaihtoehtoinen, korvaava) Communication (kommunikointi) joka lyhennetään AAC. (Huuhtanen 2001, 14.)

Kielihäiriöllä tarkoitetaan vaikeutta kommunikoida kielen välityksellä. Kielihäiriöt muodostavat suurimman vaikeuksien ryhmän lapsen kehityksessä. Kielihäiriöissä on tyypillistä, että se vaikeuttaa kielen käyttöä oppimisen välineenä. Tyypillistä kielihäiriöstä kärsiville lapsille ovat sosiaaliset, emotionaaliset ja koulumenestykseen liittyvät ongelmat. (Koivunen 2009, 101; Launonen & Korpijaakko-Huuhka 1996, 40.)

Kielihäiriöiden luokittelu tai syiden selittäminen ei ole yksiselitteistä, sillä yksittäisen lapsen kielihäiriön tutkiminen on haastavaa. Kielihäiriöt voidaan jakaa kielen kehityksen poikkeavuuteen ja viivästyneeseen kielen kehitykseen. Erottelu näiden kahden välillä ei ole yksinkertaista, sillä lapsella, jolla on viivästynyt kielen kehitys saattaa olla erilainen valmius kielen kehityksen eri osa-alueilla. Lapsen kielen kehityksen häiriöt voivat ilmetä eri osa-alueilla, kuten sanaston laajuudessa, sanojen taivuttamisessa, lauseiden rakentamisessa tai kielen käyttämisessä vuorovaikutuksen välineenä. Kielihäiriöissä voidaan erottaa neljä eri tasoa. Fonologisen tason vaikeudet liittyvät puheen ääntämiseen, syntaktiset ja morfologiset vaikeudet liittyvät lauserakenteisiin ja sanojen taivuttamiseen, semanttisen tason vaikeudet liittyvät sanavarastojen ja sanojen merkityksen hallintaan sekä pragmaattisen tason vaikeudet jotka liittyvät kielen käyttöön kommunikaatiokeinona. Poikkeavassa kielen kehityksessä eli dysfasiassa vaikeus ilmenee kielen tuottamisessa tai kielen ymmärtämisessä tai sekä että. Dysfasiasta voidaan käyttää myös

termejä kehityksellinen kielihäiriö, kielen kehityksen erityisvaikeus sekä puheen tai kielen kehityshäiriö. (Koivunen 2009, 101–102; Pihlaja & Viitala 2004, 198–199.)

Puheen- ja kielenkehityksen häiriöt ovat suhteellisen yleisiä. Eri selvitysten mukaan jopa 3-7 prosenttia lapsista kärsii jonkinlaisista puheen- tai kielenkehityksen häiriöistä. Yksi selitys lisääntyneisiin kielellisiin ongelmiin on mahdollisesti sosiaalisen ja kielellisen vuorovaikutuksen väheneminen lasten arjessa. Professori Marja-Leena Laakson mukaan television tai tietokoneen vieressä vietetty aika ei korvaa ihmisten välistä vuorovaikutustaitojen kehittymistä. Läsnä oleva aikuinen opettaa lapselle vuorovaikutuksen perustaidot. Uusi Jyväskylän yliopistossa kehitelty menetelmä Esikko, joka auttaa tunnistamaan kielenkehityksen riskejä jo ennen kuin lapsi oppii puhumaan. Esikko-seulontamenetelmän avulla voidaan arvioida jo 6-24 kuukauden ikäisten lasten esikielellisen kommunikaation ja kielenkehityksen mahdollisista häiriöistä. Esikkomenetelmää ei käytetä kuitenkaan diagnosointiin, vaan se auttaa hahmottamaan pienen lapsen kielellisten ongelmien kehitystä. Menetelmä sopii työvälineeksi neuvolatyöhön, mutta se sopii myös työvälineeksi erityislastentarhanopettajille, puheterapeuteille sekä lasten kanssa työskenteleville psykologeille. (Suomalainen 2011, 32.)

Omien havaintojemme perusteella integroidut lapsiryhmät päiväkodeissa tarjoavat kielihäiriöisille lapsille mahdollisuuden vertaistukeen ja ammattitaitoiseen henkilökuntaan, jolloin lapsi voidaan huomioida yksilönä. Tällöin päiväkodin henkilökunta yhdessä moniammatillisen työryhmän kanssa voi paremmin keskittyä löytämään kullekin lapselle sopivan kommunikointimenetelmän, joka tukee lapsen kehitystä ja auttaa lasta kommunikoinnissa toisten kanssa. Lapsen kommunikointitaitojen kehittyessä tulee arvioida uudelleen sopiva kommunikointimenetelmä. Lapsella voi olla käytössä yhtä aikaa useampi kommunikaatiomenetelmä, esimerkiksi PCS -kuvat ja tukiviittomat.

Kehitysvammaisista lapsista usealla on puheen- ja kielenkäytön ongelmia. Puheen- ja kielenkehityksen ongelmat ovat tyypillistä monelle kehitysvamma diagnoosin saaneelle, mutta ei välttämättä esiinny kaikilla saman diagnoosin saaneilla. Jokainen kehitysvammainen on yksilö ja kehittyy omaa tahtiaan. Monien kehitysvammaisten lasten heikoimmin kehittyviä osa-alueita ovat kielelliset taidot. Kehitysvammaisilla lapsilla yleisesti kypsyminen ja kehittyminen ovat hidasta, esimerkiksi kielenkehityksen vaiheiden väliset aikaerot kasvavat ja sen yläraja saavutetaan aikaisemmin. Kehitysvammaisten kielen laatu voi olla heikompaa ja kielen kehitys voi olla viivästynyttä ja poikkeavaa. Monivammainen lapsi ilmaisee itseään usein erilaisin ilmein, elein ja ääntelyllä, ympäristö ei vain aina huomaa, että lapsi haluaa ilmaista itseään tai tulkitsee lasta väärin. Päiväkodin henkilökunnan on tärkeää olla tietoinen normaalin kielenkehityksen etenemisestä, jotta he voivat arvioida lapsen kommunikointitaitoja ja niiden kehitys edellytyksiä. (Huuhtanen 2001, 74; Launonen & Korpijaakko-Huuhka 1996, 150–154.)

2.4 Kielen kehityksen havainnointi ja seuranta

Päivähoidossa kasvattajalla on vastuu lapsen kielen kehityksen havainnoimisesta ja karottaa varhaisen kielen kehityksen riskitekijöitä. Riskipiirteitä jo 1-vuotiaalla voi havaita muun muassa, jos lapsella on puutteellinen vastavuoroisuus ympäristön kanssa tai ääntely ja jokeltelu ovat vähäistä. 1,5 -vuotiaalta lapselta tulisi löytyä jo kommunikatiivisia eleitä ja tuottavaa puhetta sekä puheen ymmärtämistä. 2-vuotiaan lapsen kielen kehitykseen tulee kiinnittää huomiota, jos hänellä on niukka sanavarasto tai puheen ymmärtäminen on hänelle vaikeaa. Lapsi viestii erilaisin keinoin jo ennen kuin oppii puhumaan. Päiväkodissa voidaan kiinnittää huomiota pienen lapsen kohdalla erilaisiin esikielellisiin seikkoihin, kuten: hakeeko lapsi katsekontaktia? Vuorotteleeko lapsi katsettaan ihmisen ja esineiden välillä yhteisissä leikkituokioissa? Seuraako lapsi osoittavia eleitä? Tuottaako lapsi ääntelyssään konsonantteja? Jokelteleeko lapsi 6-7 kuukauden iässä? Tekeekö lapsi asioita esimerkiksi vain saadakseen toisen nauramaan? Puistaako lapsi päättään kiellon merkiksi, nyökkääkö myöntymisen merkiksi? Osoitteleeko lapsi esineitä, vilkuttaako? Tietääkö lapsi mitä esimerkiksi hammasharjalla ja lusikalla tehdään? Jäljitteleekö hän näitä toimintoja? On syytä ottaa yhteyttä puheterapeuttiin, jos 3-

vuotiaalla lapsella on niukka sanavarasto tai puhe on epäselvää eikä hän taivuta sanoja tai hänen puheen ymmärtämisessä on ongelmia. Ammattilaisen arviointiin on myös aiheutta, jos 4-6-vuotiaan sanavarasto on niukka, lauserakenteet ovat yksinkertaisia tai lapsella on vaikeuksia sanojen taivutusmuotojen hallinnassa, kerronnassa ja asioiden tai esineiden kuvailussa. Myös puutteelliset vuorovaikutustaidot ovat tämän ikäisillä riskitekijä. (Koivunne 2009, 102; Pihlaja & Viitala 2004, 198; Suomalainen 2011, 30–31.)

3 LAPSEN VUOROVAIKUTUSTAITOJEN KEHITTÄMINEN JA TUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

3.1 Varhaiserityiskasvatus varhaiskasvatuksen muotona

Varhaiskasvatus on prosessi, joka edistää lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista, jossa lapsi on aktiivisena tekijänä. Varhaiskasvatus on vanhempien, lasten neuvolan, päivähoiton, esiopetuksen ja perusopetuksen yhteistyötä, jossa tuetaan lapsen kasvua ja kehitystä. Sen tavoitteena on, että kaikissa lapsiperheiden palveluissa omaksutaan lapsi- ja perhelähtöiset toimintatavat ja yhteistyökäytännöt. Varhaiskasvatus ajoittuu lapsen syntymästä aina koulun aloitukseen asti. Sen tulee muodostaa hoidon, kasvatuksen ja opetuksen saumaton kokonaisuus ja on osa elinikäistä oppimista. Varhaiskasvatus tukee joustavasti kasvatuksen ja koulutuksen kaikissa vaiheissa jokaisen lapsen yksilöllisiä kehityspiirteitä. Lasten ensisijainen kasvatusvastuu on aina vanhemmilla, mutta yhteiskunnan tehtävä on tukea vanhempia kasvatustehtävässä. Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan valtakunnallisten linjausten pohjalta, se ohjaa varhaiskasvatuksen sisällön ja laadun toteutumisen. Laki lasten päivähoitosta 367/1973 on, että lastenpäivähoito on varhaiskasvatuspalvelu, jossa yhdistyvät lapsen oikeus varhaiskasvatukseen ja vanhempien oikeus saada hoitopaikka. (STM 2002:9.)

Varhaiserityiskasvatus on lapsen tuentarpeen mahdollisimman varhaista tunnistamista, hoitamista ja tarvittaessa jatkotutkimuksiin ohjaamista, jonka tavoitteena ennaltaehkäistä lapsen tuen tarpeen lisääntymistä ja pitkittymistä. Lisäksi tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisvalmiuksia. Mahdollisimman varhaisella puuttumisella on tarkoitus turvata lapsen oikeus saada asianmukaista kasvua, kehitystä ja oppimista tukevaa varhaiskasvatusta. Varhaiserityiskasvatuksen kohderyhmänä ovat alle kouluikäiset lapset, joilla on todettu jokin erityistarve tai joiden elinolo suhteet ovat kasvun, kehityksen ja oppimisen kannalta niin alhaiset, että heidän kehityksensä voi olla vaarassa. (KunNet 2008; Varhaiserityiskasvatus 2011.)

Päiväkodissa henkilökunnalla on paljon kokemusta kielihäiriöisten lasten tukemisesta, sillä päivähoidossa erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevista lapsista lähes neljälläkymmenellä prosentilla vaikeudet liittyvät puheen ja kielen kehitykseen. Lapselle, jolla on häiriöitä puheen ja kielen kehityksessä suositellaan ensisijaisena päivähoitopaikkana päiväkotia, jossa lapsen päivähoito ja kuntoutus suunnitellaan yksilöllisten tarpeiden mukaan. (Siiskonen ym. 2004, 304–306.)

Lapsi tarvitsee aikuisen tukea ja turvaa vuorovaikutussuhteiden kehittämisessä. Alle kouluikäiselle lapselle ei ole vielä kehittynyt riittäviä taitoja toimia ryhmässä, vaikka lapsella on luontainen tarve hakeutua muiden lasten seuraan. Lapsi tarvitsee paljon toistoja, jotta oppii sisäistämään rajoja ja normeja. Niiden avulla lapsi oppii hallitsemaan omia aggressioitaan ja tarpeitaan sekä toimimaan toisten huomioiden. Päiväkodissa lapsi on osa yhteisöä, mutta on tärkeää, että hänet huomioidaan myös yksilönä. (Mikkola & Nivalainen 2010, 19–20.)

Kielen kehityksen tukemisen peruseriaatteisiin päivähoidossa kuuluu se, että henkilökunta havainnoi ryhmän lasten kehitystä ja oppimista ja sen mukaan mukauttaa toimintaa ryhmän- ja yksilötasolla. Toiminnan lähtökohdaksi tulee asettaa leikki ja lapsen luontainen kyky oppia. Tärkeää on, että lapsi kokee itsensä arvostetuksi sekä tuntee olonsa turvalliseksi. Vuorovaikutustilanteissa on tärkeä tukea lasta jatkamaan yrittämistä, tekemällä tarkentavia kysymyksiä sekä kiinnittämällä huomiota katsekontaktiin. Tarvittaessa tulee ottaa käyttöön puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä. Kielihäiriöisellä lapsella voi olla esimerkiksi vaikeuksia roolileikeissä eläytyä hahmoonsa tai leikissä hankaluutena voi olla leikin looginen eteneminen. Jos kielihäiriöinen lapsi jää leikkiryhmän ulkopuolelle, on aikuisen tehtävä ohjata leikkijöiden yhteisöä ja selkeyttää leikin etenemistä ja yksityiskohtia kielihäiriöiselle lapselle ymmärrettävämmäksi. Tarpeen tullen aikuisen tulee opettaa lasta leikkimään itse mallia näyttäen tai ohjata lasta ottamaan mallia toisten lasten leikeistä. Lapsen kielen kehitystä voi tukea erilaisilla laulu-, musiikki- ja lorutuokioilla. Niiden rytmisyys on monille lapsille kielenkäyttöä helpottava ja siihen motivoiva tekijä. (Pihlaja & Viitala 2004, 200–203.)

Pyytäminen on yksi viestinnän tehtävistä, jolla usein aloitetaan kommunikoinnin opettaminen lapsille, joilla on vaikeuksia puheen ymmärtämisen tai tuottamisen alueella. Viestinnän muita tärkeitä toimintoja ovat huomion hakeminen, kommentoiminen, kieltäytyminen, kysyminen, tunneilmaisu ja sosiaalinen ilmaisu. Kommunikoinnissa on tärkeä kannustaa lasta omatoimisuuteen ja antaa hänelle malleja toimintojen suorittamiseen, asioiden ilmaisemiseen sekä päättelyn tekemiseen. Selkeä päivärytmi ja säännöt helpottavat lapsen ymmärrystä ympäristön tapahtumista. Lisäksi on tärkeä huomioida oppimisympäristön selkeä jäsentäminen ja turhien elementtien poistaminen tilasta. (Autismi- ja Aspergerliitto Ry 2009; Koivunen 2009, 48; Pihlaja & Viitala 2004, 200–201.)

3.2 Erityistä tukea tarvitseva lapsi

Erityistä tukea tarvitsevalla lapsella tarkoitetaan lasta, jonka psyykinen, fyysinen tai sosiaalinen kehitys on viivästynyt tai häiriintynyt. Lapsella voi olla erityisen tuen tarvetta esimerkiksi silloin, kun lapsi tarvitsee lastensuojelun tukitoimia, lapsella on jokin pitkäaikaissairaus tai vamma, lapsen kehityksessä on erityisiä haasteita muun muassa kielen tai kommunikaation häiriöitä, tarkkaavaisuuden tai tunne-elämän häiriöitä tai sosiaalisen kanssakäymisen häiriöitä. (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos 2007.) Kun päivähoitoon otetaan lapsi, jolla on erityisen hoidon ja kasvatuksen tarve, on hänestä silloin hankittava alan erikoislääkärin tai muun asiantuntijan lausunto. Lapsesta tulee tehdä varhaiskasvatussuunnitelma josta ilmenee lapsen yksilöllisen tuen, ohjauksen ja päivähoidossa annettavan kuntoutuksen tarve sekä niiden vuoksi tarvittavat tukitoimet ja muutokset päivähoidossa. (Asetus lasten päivähoitosta 882/1995, 2§; Pihlaja 2007.)

Erityistä tukea tarvitseville lapsille pien- ja integroidutryhmät mahdollistavat toimivamman ja turvallisemman vuorovaikutussuhteen aikuisen ja lapsen välillä, mutta myös lasten keskinäisiin suhteisiin (Mikkola & Nivalainen 2010, 33). Päiväkodissa jossa on erityistä hoitoa tai kasvatusta tarvitseva lapsi on otettava huomioon työntekijöiden määrä tai lapsiryhmän koko (Siiskonen ym.) 2004, 306–308).

Päiväkodissa tulee hoito- ja kasvatustehtävissä olla vähintään yksi henkilö, jolla on sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuksen ([804/92](#)) 4 tai 5 §:ssä säädetty ammatillinen kelpoisuus, enintään seitsemää kokopäivähoidossa olevaa kolme vuotta täyttänyttä lasta kohden. Enintään neljää alle kolmivuotiasta lasta kohden tulee päiväkodissa hoito- ja kasvatustehtävissä samoin olla vähintään yksi henkilö, jolla on edellä säädetty ammatillinen kelpoisuus. Päiväkodissa tulee hoito- ja kasvatustehtävissä olla vähintään yksi henkilö, jolla on 1 momentissa mainittu ammatillinen kelpoisuus enintään 13 osapäivähoidossa olevaa kolme vuotta täyttänyttä lasta kohden.

Jos päiväkodissa on yksi tai useampia erityisen hoidon ja kasvatuksen tarpeessa olevia lapsia, on tämä otettava huomioon hoidettavien lasten lukumäärässä tai hoito- ja kasvatustehtävään osallistuvien henkilöitten lukumäärässä, jollei päiväkodissa ole tällaista lasta varten erityistä avustajaa. Päiväkodissa tulee vähintään joka kolmannella hoito- ja kasvatustehtävissä toimivalla olla sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuksen 4 §:ssä säädetty ammatillinen kelpoisuus ja muilla hoito- ja kasvatustehtävissä toimivilla 5 §:ssä säädetty ammatillinen kelpoisuus. Kunta voi poiketa 1 ja 2 momentissa säädetystä suhdeluvusta, jos lasten keskimääräiset hoitopäivät ovat jatkuvasti huomattavasti vähäisemmät kuin toimintapäivät. Poikkeaminen voi tapahtua siten, ettei lapsia ole muutoin kuin lyhytaikaisesti yhtäaikaisesti hoidossa enempää kuin kokonaissuhdeluku edellyttää. ([21.12.2006/1345](#))

Lisäksi 1 ja 2 momentissa säädetystä suhdeluvusta voidaan poiketa tilapäisesti ja lyhytaikaisesti laajennettaessa lapsen hoitoaikaa edellä 2 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla. ([19.6.2008/442](#)) (Asetus lasten päivähoidosta 1973.)

3.3 Päivähoito

Laki lasten päivähoidosta (36/1973) määrittelee päivähoidon päiväkotihoidona, perhepäivähoitona, leikkitoimintana tai muuna päivähoitotoimintona. Päivähoidon perustehtäviin kuuluu lasten hoito, kasvatusta ja opetus. Lisäksi perustehtäviin kuuluu vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö, verkostotyö ja lastensuojelun tukitoimet. Lasten päivähoito sisältää perushoidon ja hoivan. Hoitoon kuuluu lapsen perustarpeista huolehtiminen,

kuten ravinto, uni ja turvalliset ihmissuhteet. Hoivassa painotetaan tapaa, jolla lasta hoidetaan, sillä pyritään lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja turvallisuuden saavuttamiseen lämpimässä vuorovaikutuksessa. Suomessa lapsella on subjektiivinen oikeus päivähoitoon, joka edellyttää kuntia tarjoamaan päivähoitopalveluja kaikille lapsiperheille, joilla on alle kouluikäisiä lapsia eivätkä vanhemmat ole oikeutettuja vanhempainvapaaseen. Päivähoito on osa sosiaali- ja terveydenhuollon tuki- ja palvelujärjestelmää. (Häkki & Kuokkanen & Virolainen 2006, 180; Koivunen 2009, 11- 12.)

3.4 Erilaisia päiväkotiryhmiä

Normaalissa päiväkotiryhmässä on yksi työntekijä seitsemää kolme vuotta täyttäneitä lasta tai neljää alle kolme vuotiasta lasta kohden. Joka kolmannella työntekijällä on oltava lastentarhanopettajan tai sosiaalikasvattajan tutkinto, muulla henkilökunnalla vähintään kouluasteen tutkinto. Yleensä ryhmässä on kolme aikuista, esimerkiksi kaksi lastentarhanopettajaa ja yksi lastenhoitaja kahtakymmentä 3-6-vuotiasta lasta kohden. Jos ryhmässä on kielihäiriöinen lapsi, niin silloin lapsella on oma avustaja tai ryhmäkokoa on pienennetty. Tällöin henkilökunnalla on lisäksi mahdollisuus saada tukea ja tietoa mm. kiertävältä erityislastentarhanopettajalta (Kelto), puheterapeutilta tai muulta tarvitsemaltaan taholta. (Siiskonen ym. 2004, 305.)

Integroidussa pienryhmässä toimii erityislastentarhanopettaja ja ryhmäkokoa on normaalia päiväkotiryhmää pienempi, esimerkiksi kaksitoista 3-6 –vuotiasta lasta. Tällaisessa ryhmässä suurimmalla osalla lapsista ei ole erityisen hoidon ja kasvatuksen tarvetta, mutta osalla ryhmän lapsista on erityisen tuen tarve. Integroidussa ryhmässä erityisen hoidon ja kasvatuksen syy voi vaihdella tai ongelmat ovat pääosin puheen ja kielen kehityksen alueella. (Siiskonen ym.2004, 305.)

Erityisryhmässä on erityislastentarhanopettaja ja ryhmässä voi olla myös muita erityistyöntekijöitä tai ainakin mahdollisuus saada heiltä säännöllistä konsultaatioita ja kuntoutusta. Normaalisti ryhmässä on alle kymmenen lasta, joilla jokaisella on erityisen hoidon ja kasvatuksen tarve. (Siiskonen ym. 2004, 305.)

4 PUHETTA TUKEVA JA KORVAAVA KOMMUNIKAATIO

AAC-menetelmät ovat puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä. AAC:tä käytetään, kun kommunikointi on jostain syystä häiriintynyt. Ihmisen ensisijainen kommunikointitapa on puhe. Puhekyky voi esimerkiksi kehitysvamman vuoksi jäädä kehittymättä normaalin kehityksen mukaisesti, jolloin henkilö tarvitsee erilaisia puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä. Erilaiset AAC-menetelmät helpottavat puhevaikeuksista kärsivien kommunikointia muiden kanssa. Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikaatiomenetelmät täydentävät, korvaavat ja kehittävät monipuolisesti lapsen kehittymätöntä kieltä. Puhevaikeuksista kärsivän lapsen on hyvin vaikea tehdä aloitteita ja kertoa asioistaan, AAC-menetelmien monipuolinen käyttö mahdollistaa puhevaikeuksista kärsivälle lapselle oman keinon ilmaista itseään. AAC-menetelmien käytöllä on myös myönteisiä vaikutuksia normaalin puheenkehityksen omaaville lapsille tukemalla heidän omaa puheenkehitystä. Puhevaikeuksista kärsivän lapsen vuorovaikutustaitojen tukemisessa keskeistä on löytää sellaisia kommunikaatiokeinoja, joilla lapsi pystyy tekemään itsensä ymmärretyksi ja hahmottamaan paremmin muiden ihmisten viestejä. (Huuhtanen 2001, 7, 74; Pihlaja & Viitala 2004, 206; Siiskonen ym. 2004, 177.)

Tukiviittomat

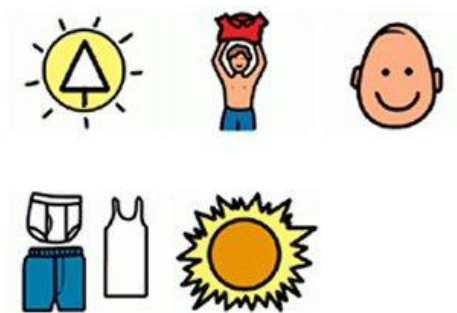

” Viittoa” Kuvio 1.(Papunet 2011).

Tukiviittomissa viittomat seuraa konkreettisia asioita ja sanoja sana sanalta. Puhutun lauseen kaikkia sanoja ei viitota, vain olennaisimmat eli avainsanat. Tukiviittomat eivät ole kansainvälisiä vaan joka maassa ovat omat viittomat. Tukiviittomien rinnalla käytetään aina myös puhetta. Tukiviittomat edistävät lapsen puheen kehittymistä ja tukiviittomien käytöstä on ollut myönteisiä käytännön havaintoja. Tukiviittomat auttavat kielihäiriöistä lasta nimeämään asioita ja muistamaan sanoja paremmin, sormiaakkosten avulla lapsi oppii kirjaimia ja erilaisia äänteitä. Yksinkertaisia viittomia käytetään lapsille, joilla on motorisia vaikeuksia. (Siiskonen ym. 2004, 184–185; von Tetzchner & Martinsen 2000, 45.)

Omassa työssämme erityislasten parissa tukiviittomat ovat puheen tukena lähes joka tilanteessa ja lasta, joka käyttää tukiviittomia kommunikoidessaan, motivoidaan ja vaaditaan käyttämään niitä arkitilanteissa, kuten ruokailu. Lisäksi lapsi ei saa huutamalla tai muutoin häiriö käyttäytymisellä asioita vaan hänen täytyy käyttää tukiviittomia ilmaisutakseen haluamansa asian.

Picture communication symbols, PCS- kuvat

”PCS- kuvia” Kuvio 2. (Papunet 2011).

PCS-kuvat ovat yksinkertaisia ääriiviiva piirroksia ja niiden ylä- tai alapuolelle on kirjoitettu merkitysvastine. PCS-kuvat ovat laajalti käytössä oleva kommunikaatiomenetelmä, se on kehitetty Yhdysvalloissa. Suomessa käytössä olevia tietokoneen avulla tehtäviä

kuvanteko-ohjelmia ovat muun muassa Symbol for Windows ja Boardmaker. (von Tetzchner & Martinsen 2000, 31.)

PCS- Kuvia käytetään selkeyttämään ja jäsentämään lapsen arkea ja siinä toimimista. Työssämme erityislasten parissa käytämme PCS- kuvia erilaisissa toiminnoissa, muun muassa ruokailu tilanteet ovat kuvitettuja. Lapset pyytävät PCS- kuvien avulla mitä haluavat ruoalla lisukkeeksi, juomaksi tai jos haluavat lisää ruokaa tai ovat valmiita. PCS- kuvien avulla on kuvitettu myös muun muassa hampaidenpesu-, suihku-, pukemis- ja wc:ssä käynti tilanteet.

PECS- kuvanvaihtomenetelmä

PECS- kuvanvaihtomenetelmässä käytetään PCS- kuvia. PECS-kuvanvaihtomenetelmä on tarkoitettu kommunikaatiohäiriöisille henkilöille ja sen tavoitteena on opettaa lapselle aloitteellista ja toiminnallista kommunikointia ja laajentaa hänen osallistumismahdollisuuksiaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. PECS-kuvanvaihtomenetelmä on alkuaan kehitelty Delawaren osavaltiossa USA:ssa 1980-luvun loppupuolella. (Liukku 2003, 27; Nissinen 2006, 19.)

Ennen kuin aloitetaan PECS-kuvanvaihtomenetelmän toteuttaminen, niin on hyvä selvittää lapsen mielenkiinnon kohteita, koska ne toimivat lähtökohtana tämän menetelmän käytölle. Lasta opetetaan vaihtamaan kuvakortit haluamaansa asiaan tai esineeseen aikuisen kanssa. Motivoivana tekijänä toimii palkkio, jonka lapsi saa oikeasta kuvanvaihdosta. (Huuhtanen 2001, 66–67; Nissinen 2006, 19.)

Työssämme erityislasten parissa käytetään PECS- kuvanvaihtomenetelmää, jossa jokaiselle lapselle on luotu oma PECS- kansio, johon on laitettu erilaisia PCS- kuvia, heidän mielenkiinnon kohteista. Harjoitus tilanteessa aikuinen ja lapsi ovat keskenään ja aikuinen on valinnut lapsen kansion kuvien mukaan kolme eri asiaa, kuten banaani, rusinat ja

pähkinät. Sitten aikuinen kysyy lapselta, mitä hän haluaa ja lapsi etsii kansioista haluamansa kuvan ja liittää sen kansion etu sivulla olevaan ” Minä haluan” kuvajanan jatkok-

si valitsemansa asian. sitten aikuinen antaa lapselle palkkioksi kuvan osoittaman asian kuten banaani palan. Olemme ottaneet koekäyttöön työpaikalla erityislasten parissa yhteistyössä puheterapeuttien kanssa tehdyn kommunikaatio kansion, joka on kuvitettu PCS-kuvilla. Kommunikaatio kansion avulla lapsi voi kertoa lause tasolla erilaisia asioita, esimerkiksi mitä on päivän aikana tehnyt tai mitä haluaa seuraavaksi tehdä tai mitä joku muu on tehnyt.

Nopeat piirroskuvat

Nopeat piirroskuvat piirretään paperille kynää käyttäen tilanteen niitä vaatiessa. Menetelmä soveltuu hyvin tilanteisiin, joissa muita AAC keinoja ei ole saatavilla tai ennalta suunnittelemtomiin tilanteisiin. Menetelmä ei vaadi erityisiä taitoja ja opiskelua, sillä piirroskuvat käydään aina puhuen läpi, mutta kuvat piirretään reippaaseen tahtiin. Nopea piirroskuvakommunikointi-menetelmä aloitettiin kehittämään Suomalaisessa Kilon päiväkodissa 1996. Nopeat piirroskuvat ylläpitävät lapsen motivaatiota käsiteltävää asiaa kohtaan. Tavallisen puheen omaavat lapset voivat kommunikoida helposti nopeilla piirroskuvilla erityislasten kanssa. (Huuhtanen 2001, 73.)

Omassa työssämme erityislasten parissa käytämme nopeita piirroskuvia muun muassa ollessa lapsen kanssa eri ympäristössä kuin yleensä, eikä sopivia PCS- kuvia ole mukana esimerkiksi sairaala reissulla, johon liittyi yllättäen kauppa reissu eikä kauppa kuvaa ollut mukana.

Valokuvat ja lehtikuvat

Valokuvia ja lehtikuvia käytetään usein ensimmäisenä graafisen kommunikoinnin apuvälineenä. Kuvien ymmärtäminen vaatii kuitenkin kognitiivista taitoa, joita kehitysvammaiset lapset eivät saavuta helposti ja normaalisti kehittyvät pienetkin lapset ymmärtävät kuvia vain rajallisesti. Kehitysvammaisille lapsille valokuvien ymmärtäminen on usein vaikeampaa kuin ääri viiva piirrosten. Valokuvat toimivat parhaiten nimeämään henkilöitä, sillä se viittaa vain tiettyyn henkilöön. (von Tetzchner & Martinsen 2000, 35–36.)

Omassa käytännön työssämme erityislasten parissa käytämme valokuvia kalenteritaulussa, jotta lapset hahmottavat ketä aikuisia ja lapsia on paikalla. Kalenteritaulusta ilmenee myös päivän aikana vierailevien terapeuttien yms. kuvat. Kalenteritaulu on yleisten tilojen seinällä näkyvillä ja se käydään läpi lasten kanssa joka ilta.

Piktogrammit

”Piktogrammikuva” Kuvio 3. (Papunet 2011).

Piktogrammit ovat tyyliteltyjä piirroksia, joissa on valkoisia siluetteja mustalla taustalla. Merkitysvastine on kirjoitettu valkoisella piirroksen yläpuolelle. Piktogrammit ovat helppoja ymmärtää. Piktogrammit sopivat lapsille joilla on suuria oppimisvaikeuksia. (von Tetzchner & Martinsen 2000, 30.)

Bliss- symbolit

”Tervetuloa oppimaan blisskieltä” Kuvio 4. Papunet 2011

Bliss-symbolit koostuvat sadasta eri perusmerkistä, joita yhdistelemällä voidaan muodostaa sanoja joille ei ole perusmerkkiä. Bliss-symboleiden graafinen muoto voi olla monimutkainen. Monissa symboleissa on yksi tai useampia samoja perusmerkkejä, tämä saattaa kehitysvammaiselle ihmiselle olla suuri haitta. Bliss-symboleista hyötyvät eniten älykkyydeltään normaalilahjaiset, joilla esiintyy puhe tai lukihäiriöitä. (von Tetzchner & Martinsen 2000, 32.)

5 TUTKIMUSPROSESSIN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimuksen tavoite, tehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimustyö alkaa tutkimussuunnitelman laatimisesta, joka auttaa sitoutumaan tutkimustyöhön ja ohjaa sen kulkua. Sillä osoitetaan tutkimuksen merkityksellisyys, koska ei haluta tehdä niin sanottua nollatutkimusta. Suunnitelma auttaa myös ajan hallinnassa. Tutkimussuunnitelmasta tulee ilmetä tutkimuksen tausta, joka edellyttää kirjallisuuteen tutustumista ja perehtymistä. Se sisältää myös tutkimuksen tavoitteet, menetelmät aikataulun, työsuunnitelman, tutkimustulokset ja niiden arvioimisen. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2003, 158–161.)

Opinnäytetyömme tavoitteena on tutkia minkälaisia puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä Rovaniemen päiväkodeissa käytetään ja miten ne toimivat päiväkotien arjessa. Lisäksi haluamme selvittää minkälaista koulutusta päiväkodin henkilökunta on puhetta tukeviin ja korvaaviin kommunikaatiomenetelmiin saanut. Aluksi ajattelimme tehdä haastattelu ja kyselytutkimuksen lähes kaikkiin Rovaniemen päiväkodeihin. Näin ollen tutkimusryhmä olisi ollut erittäin laaja ja kaikissa päiväkodeissa ei käytetä korvaavia kommunikaatiomenetelmiä, koska sille ei ole tarvetta. Päädyimme tekemään tutkimuksen niihin päiväkodeihin joissa on integroituja- tai pienryhmiä ja missä käytetään puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä.

Tutkimuskysymykset:

1. Mitä puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä Rovaniemen päiväkotien integroiduissa ja pienryhmissä käytetään?
2. Miten päiväkodin henkilökunta kokee AAC- menetelmien käytön vaikuttavan päiväkodin arkeen?
3. Miten päiväkodin henkilökunta kokee AAC- koulutuksen vaikuttavan menetelmien käyttöön päiväkodin arjessa?

3.1 Mitä kautta ja kuinka paljon henkilökunta on saanut AAC-menetelmien käyttöön koulutusta?

5.2 Tutkimusjoukon valinta

Tutkimuksemme kohteena olivat Rovaniemen päiväkodit, joissa on integroituja ja pienryhmiä. Valitsimme integroidut ja pienryhmät, sen vuoksi, että näissä ryhmissä usealla lapsella on käytössä erilaisia puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä. Toimitimme viiteen eri päiväkotiin yhteensä 44 kyselylomaketta, kysely oli tarkoitettu kaikille lasten parissa työskenteleville päiväkodintyöntekijöille integroiduissa ja pienryhmissä. Tällä halusimme saada kokonaisvaltaisen otannon. Kyselylomakkeisiin vastaaminen oli vapaaehtoista ja kyselylomake oli laadittu niin, että siitä ei voi tunnistaa yksittäistä henkilöä. Mielestämme oli positiivista, että mahdollisimman monesta ammattiryhmästä oli kyselyyn vastanneita.

5.3 Tutkimusmenetelmät ja mittareiden valinta

Tutkimuksessa käytimme kvalitatiivista eli laadullista tutkimusotetta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa lähtökohtana on pyrkiä tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja todellista elämää kuvaavaksi. Tutkimuksen tiedonkeruussa käytimme osittain myös kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusmenetelmää. Kvantitatiivisessa tutkimusmenetelmässä lähtökohtana saada tutkimuksen tulokset numeraaliseen muotoon, jotta tuloksia voidaan käsitellä tilastollisin menetelmin. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2007, 136, 156–157.) Tutkimuksen tueksi ja kyselylomaketta täydentääksemme teimme lisäksi haastattelun. Haastattelimme erityislastentarhanopettajaa, joka toimii integroidussa lapsiryhmässä eräässä Rovaniemen päiväkodissa. Haastateltavalta saimme suullisen luvan käyttää haastattelusta saatua aineistoa opinnäytetyössämme. Haastattelu suoritettiin ja nauhoitettiin 27.5.2011 kyseisen erityislastentarhanopettajan työyksikössä. Haastattelun tarkoituksena oli saada tarkempaa tietoa siitä minkälaista ja mitä kautta

henkilökunta on saanut lisäkoulutusta AAC-menetelmien käyttöön. Haastattelussa käytimme teemahaastattelua, jossa kysymykset oli laadittu etukäteen ja toimitettu myös haastateltavalle. Teemahaastattelussa haastattelija pitää huolen, että kaikki aihe-alueet käydään läpi, mutta järjestyksellä ei ole niin suurta merkitystä. Aihe-alueiden järjestys ja laajuus riippuu haastateltavasta. (Eskola & Suoranta 2000, 86.)

5.4 Tutkimusaineiston luotettavuus, eettisyys ja analysointi

Tutkimusta tehdessä koetetaan välttää virheitä, mutta useimmiten tulosten reliabiliteetti ja validiteetti vaihtelevat. Sen vuoksi tutkimuksessa pyritään arvioimaan luotettavuutta, jota voidaan arvioida erilaisilla mittaus- ja tutkimustavoilla. Reliabiliteetti tarkoittaa tulosten toistettavuutta, tulokset ovat siis ei-sattumanvaraisia. Validiteetti tarkoittaa tutkimuksessa käytettyjen mittareiden ja menetelmien pätevyyttä, joilla mitataan juuri sitä mitä on tarkoituskin mitata. Kuitenkaan mittarit ja menetelmät eivät aina vastaa todellisuutta. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2003, 213.)

Käytimme mittarina kyselykaavaketta, jota on käytetty samankaltaisessa tutkimuksessa, jossa on kartoitettu AAC-menetelmien käyttöä Hyvinkään päivähoitossa. Tutkimus on ollut Helsingin yliopistossa tehty proseminaaritutkielma. Kyselykaavaketta muokkasimme omaa tutkimusta vastaavaksi. Toimittaessamme kyselylomakkeet päiväkotien johtajille kerroimme mihin tutkimustuloksia tullaan käyttämään ja, että tiedot tullaan käsittelemään luottamuksellisesti. Kyselylomakkeessa emme kysyneet kysyjien nimiä, jotta anonymiteetti säilyy. Tämä edesauttaa luotettavuutta vastauksiin.

Poimimme tutkimuksemme kannalta oleellisimmat AAC-menetelmiin liittyvät asiat kyselylomakkeista, joita auki kirjoitimme teoria osuudessa. Tällä saimme rajattua teoria osuutta, koska nostimme esille vain käytetyimmät AAC-menetelmät.

Anoimme lupaa Rovaniemen päivähoiton palvelukeskuksen palvelupäälliköltä. Toimitimme Rovaniemen päivähoiton palvelukeskuksen palvelupäällikölle tekemämme kyselylomakkeen lupa anomuksen mukana, jotta hän voi tutustua minkälaista tutkimusta olemme tekemässä.

5.5 Tutkimusprosessin kulku

Aloitimme tutkimuksen tekemisen anomalla luvan suorittaa tutkimuksen Rovaniemen päiväkodeissa, joissa on integroituja lapsiryhmiä. Anoimme lupaa Rovaniemen päivähoiton palvelukeskuksen palvelupäälliköltä. Toimitimme Rovaniemen päivähoiton palvelukeskuksen palvelupäällikölle tekemämme kyselylomakkeen lupa anomuksen mukana, jotta hän voi tutustua minkälaista tutkimusta olemme tekemässä.

Tutkimuksen suoritimme Rovaniemellä 5.4–20.4.2011 välisenä aikana. Toimitimme henkilökohtaisesti 5.4.2011 kyselylomakkeet päiväkotienjohtajille, jotka lupasivat toimittaa ne integroitujen lapsiryhmien kasvatushenkilökunnalle. Kyselylomakkeita toimitimme viiteen eri Rovaniemen alueen päiväkotiin. Sovimme hakevamme täytetyt kyselylomakkeet 15.4.2011 puoleen päivään mennessä. Esteen vuoksi emme päässeet hakemaan lomakkeita sovittuna aikana, joten ilmoitimme hakevamme ne maanantaina 18.4.2011. Tällöin saimme osan täytetyistä lomakkeista, mutta muutaman päiväkodin vastaukset olivat vielä keskeneräiset, joten sovimme hakevamme ne keskiviikkona 20.4.2011. Joustavuus edesauttoi mielestämme saamaan hyvän vastausprosentin kyselytutkimukseemme. Vastausprosentiksi saimme tutkimuksellemme jopa 66 %. Mahdollisesti vastausprosentti olisi voinut olla vieläkin parempi, mikäli olisimme järjestäneet info tilaisuuden opinnäytetyömme aiheesta ja tarkoituksesta päiväkodeissa, ennen kyselylomakkeen jakoa.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

6.1 Taustatietoja vastanneista

Tutkimuskyselyn palautti kaikkiaan 29 henkilöä. Vastausprosentti alkuperäiseen otantajoukkoon nähden oli 66 %.

Vastanneista Lähihoitajia oli 2, lastenhoitajia 7, erityisavustajia 5, lastentarhanopettajia (LTO) 13 ja erityislastentarhanopettajia (ELTO) 2.

Taulukko 1. Tutkimukseen osallistuneet ammattiryhmittäin.

Ammattinimike	f	%
Lähihoitaja	2	7
Lastentarhanopettaja (LTO)	13	45
Lastenhoitaja	7	24
Erityisavustaja	5	17
Erityislastentarhanopettaja (ELTO)	2	7

Vastaaajista naisia oli 27 ja miehiä vain 2. Prosentuaalisesti naisia oli 93 % ja miehiä ainoastaan 7 %. Vastaaajien ikäjakauma oli 26- 62- vuoden välillä. Kaksi vastaajista ei ilmoittanut ikäänsä. Ikänsä ilmoittaneiden iän keskiarvo oli 43 vuotta ja mediaani oli 45 vuotta.

Vastanneilla oli keskimäärin erittäin pitkä työkokemus. Yli kahdenkymmenen vuoden työkokemus oli jopa 48 %:lla ja alle kahden vuoden työkokemusta ei ollut lainkaan. Työkokemuksen keskiarvo oli 17 vuotta ja mediaani oli 20 vuotta.

Taulukko 2. Tutkimukseen osallistuneiden työkokemus

Työkokemus	f	%
2-5 vuotta	9	31
6-10 vuotta	1	3
11–15 vuotta	3	10
16–20 vuotta	2	7
yli 21 vuotta	14	48

6.2 AAC- koulutus

Vastaajista 21 henkilöä eli peräti 72 % oli saanut AAC- koulutusta, kun taas 8 henkilöä eli 28 % ei ollut saanut minkäänlaista AAC- koulutusta. Näistä suurin osa eli 16 henkilöä oli saanut AAC- koulutusta ammattitutkinnon kautta, 7 henkilöä oli saanut AAC-keinoista tietoa työkaverin kautta ja 14 vastaajista oli saanut AAC- tietoutta muualta, muun muassa puheterapeuteilta tai itse opiskellen. Prosentuaalisesti ei voitu laskea määriä, sillä osa vastanneista oli saanut AAC- tietoa useammasta paikasta.

Lisäkoulutusta AAC- menetelmistä ja niiden käytöstä toivoi 27 vastaajaa ja 2 vastaajaa ei ollut AAC- koulutuksen tarpeessa. Vastaajista 8 oli saanut mielestään tarpeeksi AAC- koulutusta, kun taas 21 vastanneista ei ollut mielestään saanut AAC- koulutusta tarpeeksi.

AAC- koulutusta saaneista 13 arvioi koulutuksen lisänneen AAC- menetelmien käyttöä jonkin verran ja 11 erittäin paljon, työskennellessään lasten kanssa. Vastaajista 5 oli jättänyt vastaamatta kysymykseen.

6.3 AAC- menetelmien käyttö

AAC- menetelmien käyttö oli tuttua jollain osin kaikille vastaajille. Tunnetuimpia AAC- menetelmiä oli PCS- kuvat, jotka tunsivat kaikki vastaajat eli 29 henkilöä. Tukiviittomat olivat toiseksi tutuimpia ja ne tunsivat 28 vastaajaa. Myös valokuvat ja lehtikuvat olivat melko tuttuja, 22 vastaajista tunsivat ne. Tuntemattomampia olivat taas PECS- kuvanvaihtomenetelmät ja Bliss- symbolit.

Taulukko 4. Päivähoitohenkilöstön tuntemat AAC- menetelmät

Tutut AAC- menetelmät	N	%
Nopeat piirroskuvat	15	52
Valokuvat ja lehtikuvat	22	76
Bliss- symbolit	10	34
PCS- kuvat	29	100
Piktogrammit	19	66
PECS- kuvanvaihtomenetelmä	8	28
Tukiviittomat/ viittomat	28	97

--	--	--

Vastaajista työssään jotain AAC- menetelmää käytti lähes jokainen. Eniten käytettyjä olivat PCS- kuvat, niitä käytti 25 vastaajaa ja tukiviittomat, joita käytti 24 vastaajaa. Vähiten olivat käytössä PECS- kuvanvaihtomenetelmä ja Piktogrammit. Bliss- symboleja ei käyttänyt kukaan vastaajista työskennellessä lasten parissa.

Taulukko 5. Päivähoitohenkilöstön käyttämät AAC- menetelmät

Tutut AAC- menetelmät	N	%
Nopeat piirroskuvat	8	28
Valokuvat ja lehtikuvat	15	52
Bliss- symbolit	-	0
PCS- kuvat	25	86
Piktogrammit	3	10
PECS- kuvanvaihtomenetelmä	2	7
Tukiviittomat/ viittomat	24	83

Lapsen päivää jäseni jatkuvasti, eli AAC- menetelmät olivat päivittäin käytössä 63 % vastaajista. Muutaman kerran viikossa lasten päivää jäseni 17 % ja ei lainkaan 7 %.

Taulukko 6. AAC-menetelmillä jäsentäminen

AAC- menetelmillä jäsentämisen määrä	f	%
Ei lainkaan	2	7
Harvemmin kuin kerran viikossa	2	7
Noin kerran viikossa	2	7
Muutaman kerran viikossa	5	17
Jatkuvasti	18	62

Kyselyn mukaan AAC: tä käytettiin muun muassa päivästrukturissa, ruokailutilanteissa, tilanteiden ennakoinnissa ja siirtymätilanteissa jäsentämään lapsen päivää.

Perushoitotilanteissa AAC- menetelmiä käytti jatkuvasti 59 % vastaajista, kun taas 10 % vastaajista ei käyttänyt lainkaan AAC- menetelmiä perushoitotilanteissa.

Taulukko 7. AAC-menetelmien käyttö perushoitotilanteissa

AAC- menetelmien käyttö perushoitotilanteissa	f	%
Ei lainkaan	3	10
Harvemmin kuin kerran viikossa	3	10
Noin kerran viikossa	2	7
Muutaman kerran viikossa	4	14
Jatkuvasti	17	59

Perushoitotilanteissa kyselyyn vastanneet kertoivat käyttävänsä AAC- menetelmiä muun muassa pukeutumistilanteissa, wc:ssä käynti tilanteissa ja ruokailu tilanteissa.

Opetustilanteissa AAC- menetelmiä käytti jatkuvasti 59 % vastanneista, muutaman kerran viikossa 17 %, noin kerran viikossa ei kukaan, harvemmin kuin kerran viikossa 14 % ja ei lainkaan 10 %.

Taulukko 8. AAC-menetelmien käyttö opetustilanteissa

AAC- menetelmien käyttö opetustilanteissa	f	%
Ei lainkaan	3	10
Harvemmin kuin kerran viikossa	4	14
Noin kerran viikossa	-	0
Muutaman kerran viikossa	5	17
Jatkuvasti	17	59

Opetustilanteissa AAC- menetelmiä kyselyn mukaan käytettiin aamupiirillä ja erilaisissa opetus ja ohjaus tilanteissa.

7 TULOSTEN POHDINTAA

Tutkimuksessa nousi esille selvästi se, että AAC:n lisäkoulutus työntekijöille on liian suppeaa ja vähäistä. Suurin osa tutkimukseen vastanneista onkin sitä mieltä, että koulutusta aiheesta tulisi lisätä. Koulutuksen määrän lisääminen edesauttaa työntekijöiden valmiutta käyttää AAC-keinoja kommunikoidessa lasten kanssa. Vastaaajista enemmistö on sitä mieltä, että koulutus on lisännyt AAC:n käyttöä jonkin verran tai paljon.

Vuorovaikutuksen merkitys päivähoitossa lapselle ja koko päiväkodin toiminnalle on erityisen tärkeää. Sen vuoksi olisikin tärkeää, että kaikilla kasvattajilla olisi taito kommunikoida puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatio menetelmiä apuna käyttäen ryhmissä, joissa on puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiomenetelmiä käyttäviä ja tarvitsevia lapsia. Ymmärretyksi tuleminen ja toisen ymmärtäminen on jokaisen oikeus ja se on lähtökohtana toimivalle ja terveelle vuorovaikutussuhteelle. Tämän vuoksi on tärkeää, että integroidussa päiväkotiryhmässä työskentelevillä on riittävä koulutus ja osaamistaso AAC:n käyttöön.

Käytetyimpiä AAC-menetelmiä päiväkodinhenkilökunnalla ovat PCS-kuvat, jokainen kyselyyn vastanneista tunsi PCS-kuvat. Meidän mielestämme PCS- kuvat päiväkodin henkilökunnalle ovat yleisesti käytössä, sillä niillä on helppo kuvata arjen asioita ja toimintoja. PCS- kuva valikoima on hyvin laaja, joten kuvia löytyy lähes kaikenlaisiin tilanteisiin. Lisäksi yleisimmin käytössä olevat menetelmät olivat tutkimuksen mukaan tukiviittomat sekä valokuvat ja lehtikuvat. Meidän haastattelema erityislastentarhanopettaja kertoi, että lapsi, joka käyttää tukiviittomia kommunikoinnin apuna ja aloittaa päivähoiton, on henkilökunnalla yleensä mahdollisuus saada tukiviittoma koulutusta. Haastateltavan mukaan myös normaalisti kommunikoiva lapsi hyötyy tukiviittomista kielen kehityksen kannalta, se laajentaa lapsen sanavarastoa ja voi helpottaa lukemisen oppimista. Valokuvat ja lehtikuvat ovat luultavasti sen vuoksi hyvin käytettyjä, sillä ne ovat helposti saatavilla ja niillä voidaan konkretisoida ja tarkentaa haluttuja asioita. Valokuvilla lapsi voi paremmin hahmottaa esimerkiksi henkilöitä ja paikkoja. Olemme huomioineet, että valo- ja lehtikuvat ovat lapsen mielestä monesti mielenkiintoisempia

kuin piirroskuvat. Vähiten käytettyjä olivat PECS-kuvanvaihtomenetelmä, Bliss-symbolit sekä pictogrammit.

Vastauksista huomioimme kuitenkin sen, että lisäkoulutusta haluttiin eniten tukiviittomien käyttöön, vaikka ne olivat hyvin tunnettuja ja käytössä päiväkodin arjessa. Erityislastentarhanopettajan mukaan tukiviittomat unohtuvat helposti, jos päivähoito ryhmässä ei vähään aikaan ole lasta, joka käyttää tukiviittomia. Haastateltava olikin sitä mieltä, että on hyvä asia, että tukiviittomiin saadaan koulutusta yleensä uuden viittovan lapsen tullessa ryhmään.

Näkemyksemme mukaan lähes kaikissa päiväkotiryhmissä on käytössä kuvitettu päivästrukturi, sekä lisäksi käytössä on PCS- kuvia eri paikoista ja toiminnoista. Mielestämme kuvitettu päivästrukturi auttaa lasta jäsentämään päivän ja näin luo lapselle tietoisuuden päivän tapahtumista ja luo turvallisuutta. Oman kokemuksen kautta olemme todenneet hyväksi tukiviittomien opetteluun tukemiseksi sen, että PCS- kuvien taakse on kiinnitetty kuva siitä, miten kyseinen asia ilmaistaan tukiviittomin. Tämä helpottaa myös henkilökuntaa, joilla on vähemmän kokemusta tukiviittomista. Tämä voisi olla myös käyttökelpoinen idea kaikissa päiväkodeissa.

Olisimme ehkä saaneet AAC- menetelmien käytöstä ja niiden vuorovaikutuksellisuudesta vaikutuksesta paremmin tietoa havainnoinnin kautta. Kyselytutkimuksessa vastaaja ei aina onnistu kuvaamaan paperille kaikkea, eikä ehkä miellä asiaa tutkijan kanssa samalla tavalla. Huomioimme, että kyselylomakkeiden vastauksissa monivalintakysymyksiin oli vastattu niin, ettei käytä AAC-menetelmiä, mutta kuitenkin avoimissa kysymyksissä tuli esille heidän käyttävän kuvia ja tutuimpia viittomia lähes päivittäin erilaisissa perushoitotilanteissa.

8 POHDINTA

Opinnäytetyötä tehdessä olemme saaneet paljon hyödyllistä tietoa tulevaisuutta ajatellen erilaisista puhetta tukevista ja korvaavista kommunikaatio menetelmistä ja niiden tärkeydestä puhehäiriöisen lapsen kanssa työskennellessä. Olemme oppineet etsimään tietoa monista eri lähteistä ja tulevaisuudessa meidän on helpompi aloittaa tiedonhaku tämän kokemuksen myötä. Tulevassa ammatissamme pystymme hyödyntämään tämän työn antamaa tietoa ja voimme viedä sitä mukaanamme tuleville työkentille. Opinnäytetyömme teoriatieto on mielestämme hyvä työkalu myös tuleville työkentillemme, koska voimme jakaa arvokasta tietoa puhetta tukevista ja korvaavista kommunikaatio menetelmistä.

Toivomme, että tutkimuksesta on hyötyä Rovaniemen kaupungin päivähoiton päättäjille suunniteltaessa ja kartoittaessa päivähoiton henkilökunnan lisäkoulutus tarvetta. Toivomme myös, että tämän myötä päivähoiton henkilökunnan koulutus toiveet otettaisiin huomioon puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatio menetelmien osaamisen suhteen.

Mielestämme oli ilo huomata, että AAC- menetelmiä tunnetaan ja käytetään paljon tutkimukseen osallistuneissa päiväkodeissa. Tämä mielestämme auttaa helpottamaan lapsen kehittymistä ja luomaan lapselle mahdollisuuksia sosiaalisiin suhteisiin.

LÄHTEET

Asetus lasten päivähoidosta 882/ 1995, 2§

Asetus lasten päivähoidosta 1973. 16.3.1973/239. 6 § 21.8.1992/806. Luettu 22.10.2011
(<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239>)

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2003. Tutki ja kirjoita. Tammi.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Tammi.

Huuhtanen, Kristina (toim.) 2001. Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa vuosituhannen taitteessa. Kehitysvammaliitto ry, oppimateriaalikeskus. Hakapaino, Helsinki.

Häkki, Arja & Kuokkanen, Helena & Virolainen, Arja (toim.) 2006. Lapsen parhaaksi. Lähihoitaja varhaiskasvattajana. Edita Prima, Helsinki

Koivunen, Pirjo-Leena 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. WS Bookwell Oy, Juva.

Kontu, Elina & Suhonen, Eira (toim.) 2006. Erityispedagogiikka ja varhaislapsuus. Yliopistopaino Kustannus, Helsinki.

Koppinen, Marja-Leena & Lyytinen, Paula & Rasku-Puttonen, Helena 1989. Lapsen kieli ja vuorovaikutustaidot. Tekijät ja kirjajyhtymä Oy, Rauma.

Laki lasten päivähoidosta 1937. 19.1.1937/36.

(<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>)

Launonen, Kaisa 2011. Varhainen vuorovaikutus. Luettu 19.09.2011

<http://papunet.net/tietoa/vuorovaikutus/varhainen-vuorovaikutus.html>.

Launonen, Kaisa & Korpijaakko-Huuhka, Anna-Maija 1996. Kommunikoinnin häiriöt. Syitä ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita. Tammer-paino Oy, Tampere.

Leppänen, Riitta 2007. Kartoitus AAC-menetelmien käytöstä Hyvinkään päivähoidossa – Koulutuksen merkitys. Helsingin yliopisto, soveltavan kasvatustieteen laitos. Proseminaaritutkielma.

Nissinen, Sari 2006. Autistisen lapsen kuntoutus PECS- menetelmällä. Puheterapeutti 2/06, 19–22.

Papunet bliss- sivut. Luettu 20.10.2011

<http://papunet.net/bliss/>.

Pihlaja, Päivi & Viitala Riitta 2004. Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. WS Bookwell Oy, Juva.

Rissanen, Reijo 2011. Erityislastentarhanopettaja, Syvästäenvaaran päiväkoti, Rovaniemi, 27.5.2011

Sarajärvi, Anneli & Tuomi, Jouni 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Siiskonen, Tiina & Aro, Tuija & Ahonen, Timo & Ketonen, Ritva (toim.) 2004. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. PS-kustannus. WS Bookwell Oy, Juva.

Suomalainen, Tiina 2011. Varhain kiinni kieleen. Uusi menetelmä auttaa tunnistamaan kielen kehityksen riskejä jo ennen kuin lapsi oppii puhumaan. Tehy-lehti 10/11.

STM 2002. Julkaisuja 2002:9. Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Luettu 19.09.2011.

<http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/julkaisut/kasvatus/varkasv.htm>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2007. Ikääntyneiden, vammaisten, sosiaalisen luotuksen ja lasten päivähoidon tilastokysely kuntiin 2007. Luettu 17.09.2011.

<http://www.stakes.fi/FI/tilastot/aiheittain/Sosiaalipalvelut/lastenpaivahoito.htm>.

von Tetzchner, Stephen & Martinsen, Harald 2000. Johdatus puhetta tukevaan ja korvaavaan kommunikointiin. Kehitysvammaliitto ry. Hakapaino Oy, Helsinki.

LIITTEET

Opinnäytetyön lupa-anomus	Liite 1
Kyselykaavake	Liite 2
Teemahaastattelun kysymykset	Liite 3

OPINNÄYTETYÖN TEKIJÄT

Jenny Asuinmaa

Heli Sieppi

LIITTEET:

Kyselylomake

VASTAUS OPINNÄYTETYÖN LUPA-ANOMUKSEEN

Hyväksytty

Hylätty

Päiväys____/____/____

Allekirjoitus

Nimen selvennys

KYSELYKAAVAKE

HEI PÄIVÄKODIN HENKILÖKUNTA!

Opiskelemme Kemi- Tornion ammattikorkeakoulussa sosionomeiksi ja teemme opin-
näytetyötä Rovaniemen kaupungin päiväkodeissa käytettävistä puhetta tukevien ja kor-
vaavien kommunikaatiomenetelmien käytöstä eli AAC- menetelmistä. Toivomme, että
sinulla olisi hetki aikaa pohtia ja vastata alla oleviin kysymyksiin 15.4.2011 mennessä.
Haemme valmiit vastaukset päiväkodiltanne.

Mikäli teillä on asiasta kysyttävää, voitte olla yhteydessä meihin:

jenny.asuinmaa@edu.token.fi

heli.sieppi@edu.token.fi

TAUSTA KYSYMYKSET:

1. Ammattinimikkeesi?

2. Työkokemuksesi lasten parissa (vuosissa/kuukausissa)?

3. Ikäsi?

4. Sukupuoli?

- a) nainen
- b) mies

AAC- KOULUTUKSEEN LIITTYVÄT KYSYMYKSET:

5. Oletko saanut koulutusta AAC- menetelmien käyttöön?

- a) Kyllä
- b) En

6. Mitä kautta olet saanut AAC- koulutusta

- a) Ammattitutkinnon yhteydessä

- b) Työkaverin kautta
- c) Muualta, missä?

7. Jos olet saanut koulutusta AAC- menetelmien käytöstä, onko se lisännyt menetelmien käyttöä kommunikoidessasi lasten kanssa?

- a) Ei lainkaan
- b) Jonkin verran
- c) Paljon Erittäin paljon

8. Miten AAC- koulutus on muuttanut asenteitasi ja käytänteitä?

9. Oletko mielestäsi saanut tarpeeksi koulutusta aiheesta?

- a) Kyllä
- b) En

10. Toivoisitko aiheesta lisää koulutusta?

- a) Kyllä
- b) En

11. Minkälaista koulutusta toivoisit?

AAC- MENETELMIEN KÄYTTÖÖN LIITTYVÄT KYSYMYKSET:

12. Minulle tuttuja ovat seuraavat menetelmät?

- a) Nopeat piirroskuvat
- b) Valokuvat ja lehtikuvat yms.
- c) Bliss- symbolit
- d) PCS- kuvat
- e) Piktogrammit
- f) PECS- kuvanvaihtomenetelmät
- g) Viittomat/ tukiviittomat

13. Mitä menetelmiä käytät kommunikoidessasi lasten kanssa?

- a) Nopeat piirroskuvat
- b) Valokuvat ja lehtikuvat
- c) Bliss- symbolit
- d) PCS- kuvat
- e) Pictogrammit
- f) PECS- kuvanvaihtomenetelmät
- g) Viittomat/ tukiviittomat

14. Miten järjestät AAC- menetelmien avulla oppimisympäristöä?

15. Miten jäsennät lasten päivää AAC- menetelmien avulla?

16. Kuinka usein jäsennät lapsen päivää AAC- menetelmien avulla?

- a) Jatkuvasti
- b) Muutaman kerran viikossa
- c) Noin kerran viikossa
- d) Harvemmin
- e) En lainkaan

17. Miten käytät AAC- menetelmiä perushoitotilanteissa?

18. Kuinka usein käytät AAC- menetelmiä perushoitotilanteissa

- a) Jatkuvasti
- b) Muutaman kerran viikossa
- c) Noin kerran viikossa
- d) Harvemmin
- e) En lainkaan

19. Miten käytät AAC- menetelmiä ohjaus ja opetustilanteissa?

20. Kuinka usein käytät AAC- menetelmiä ohjaus ja opetustilanteissa?

- a) Jatkuvasti
- b) Muutaman kerran viikossa
- c) Noin kerran viikossa
- d) Harvemmin
- e) En lainkaan

21. Miten lapset käyttävät AAC- menetelmiä kommunikoidessaan toisten ryhmän lasten kanssa? (Kuinka puheella kommunikoivat lapset ja AAC-menetelmiä käyttävät lapset ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa?)

22. Miten henkilökunta edistää näiden lasten keskinäistä vuorovaikutussuhdetta?

-

MATERIAALEJA JA VÄLINEITÄ KOSKEVAT KYSYMYKSET:

23. Onko mielestäsi Rovaniemen kaupungin päivähoitossa saatavilla materiaalia AAC- menetelmien käyttöä varten?

- a) En tiedä
- b) Ei lainkaan
- c) Jonkun verran
- d) Riittävästi

24. Minkälaista AAC- menetelmien käyttöön soveltuvaa materiaalia ryhmässäsi / päiväkodissasi on?

25. Minkälaista materiaalia / koulutusta toivoisit lisää?

KIITOS VASTAUKSESTASI!

TEEMAHAASTATTELUN KYSYMYKSET:

1. Minkälaista koulutusta olet saanut AAC-menetelmien käyttöön?
2. Mitä kautta olet saanut koulutusta?
3. Onko koulutuksesta ollut hyötyä ja mitä mieltä olit koulutuksesta?
4. Minkälaista AAC-menetelmien koulutusta toivoisit, jotta siitä olisi mahdollisimman paljon hyötyä työssäsi?
5. Kuinka usein koulutusta tulisi tarjota, jotta taidot pysyvät ajan tasalla?